

TALABALARDA MILLIY IFTIHOR TUYG‘USINI RIVOJLANTIRISH IJTIMOIY PEDAGOGIK ZARURAT SIFATIDA

Ismoilova Shaxnoza Abdurashitovna,
Ilmiy-tadqiqot, innovatsion va ilmiy-pedagog
kadrlar tayyorlash bo‘limi muhandisi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada talabalarda milliy iftixor tuyg‘usini rivojlantirish hozirgi kunda muhim masalardan biri ekanligi va yoshlar ongiga ta’sir eta oladigan va o‘zi ibrat bo‘la oladigan pedagoglarga zarurat borligi haqida fiklar keltirib o‘tilgan. Milliy iftixor tuyg‘usini rivojlantirishda subyektiv va obyektiv omillarni katta ahamiyati ekanligi haqida fikr-mulohazalar bildirilgan.*

Kalit so‘zlar: *milliy iftixor, milliy iftixor tuyg‘usi, subyektiv omillar, obyektiv omillar, shakllanish, rivojlanish.*

РАЗВИТИЕ У СТУДЕНТОВ ЧУВСТВА НАЦИОНАЛЬНОЙ ГОРДОСТИ КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ОТРЕБНОСТЬ

Исмаилова Шахноза Абдурашитовна,
Научно-исследовательская,
инновационная и научно-педагогическая
инженер отдела обучения персонала

Абстрактный. *В данной статье развитие национальной гордости у студентов является одним из важнейших вопросов и возникает потребность в педагогах, способных влиять на умы молодежи и быть примером. Высказывались мнения о большом значении субъективных и объективных факторов в развитии чувства национальной гордости.*

Ключевые слова: *национальная гордость, чувство национальной гордости, субъективные факторы, объективные факторы, становление, развитие.*

DEVELOPMENT OF STUDENTS' SENSE OF NATIONAL PRIDE AS A SOCIAL PEDAGOGICAL NEED

Ismailova Shakhnoza Abdurashitovna,

**Scientific-research, innovative
and scientific-pedagogical engineer
of personnel training department**

Abstract. *In this article, the development of national pride in students is one of the most important issues and there is a need for pedagogues who can influence the minds of young people and be an example. Opinions were expressed about the great importance of subjective and objective factors in the development of the sense of national pride.*

Key words: *national pride, feeling of national pride, subjective factors, objective factors, formation, development.*

Kirish. Ko‘plab adabiyotlarda “shakllanish”, “rivojlanish”, “tarbiyalash”, ayrim manbalarda esa “ijtimoiylashuv” tushunchalarining yagona mantiqqa egaligi qayd etiladi. “Shakllantirish” va “rivojlantirish” tushunchalarining o‘zaro bir-birini o‘rnini to‘ldiruvchi tushunchalar ekanligi to‘g‘risidagi qarashlar ham mavjud. Ularga ko‘ra, shakllantirish jarayoni rivojlantirish va rivojlantirish jarayoni esa shakllantirish negizida sodir bo‘lishi g‘oyasi ilgari suriladi.

“Rivojlanish” atamasining sof biologik, “tarbiyalash” atamasining pedagogik, “shakllanish” atamasining esa falsafiy kategoriya sifatida qabul qilinganligini inobatga oladigan bo‘lsak, o‘z-o‘zidan anglanadiki, shaxsni shakllantirish jarayoni uni rivojlantirish (aniqroq qilib aytganda, shaxsda muayyan sifatlarni tarbiyalash, amaliy ko‘nikma va malakalarni rivojlantirish) negizida sodir bo‘luvchi ijtimoiy hodisadir. Zero, “shakllanish” atamasi dunyoqarash va uning tarkib topishini anglatuvchi asosiy tushunchadir. Bizga yaxshi ma‘lumki, shaxs dunyoqarashining tarkib topish hodisasi unda shaxsiy, irodaviy hamda ma‘naviy-axloqiy sifatlarning mavjudligi va yaxlitligiga tayangan holda sodir bo‘ladi¹.

Tadqiqotning metodologiyasi. Hozirgi kunda yosh avlod shu jumladan, talabalarda milliy iftixor tuyg‘usini, vatanga bo‘lgan muhabbatini va shu Vatanda

¹ Д.И.Рўзиева. Олий таълим муассасалари талабаларида миллий ифтихор туйғусини шакллантиришнинг илмий-педагогик асослари” диссертация. – Тошкент, 2007. – В. 21.

tugʻulib oʻsayotganidan faxrlanish tuygʻusi qanchalik kuchli boʻlsa, Vatanimiz mustaqilligi shunchalar barqaror va mustahkam boʻladi. Hozirgi vaqtda yurt tinchligini saqlash istiqbol sari ishonch bilan borishda yosh avlodning maʼnaviy ruhini milliylik bilan shakllantirish asosiy yoʻnalishlardan biri desak adashmagan boʻlamiz.

Binobarin, bugungi kunda gʻarb mamlakatlari taʼsirida ilgari surilayotgan yod bizning milliyligimizga aksariyat mos kelmaydigan gʻoyaviy qarashlar yetakchi oʻrin tutmoqda. Ushbu mafkuraviy taʼsirlar salbiy oqibatlarga olib kelmasligi uchun biz nima qilishimiz kerak?

Buning yoʻli – bugungi kunda oʻsib kelayotgan yosh avlodni imon eʼtiqodini mustahkamlash va irodasini baquvvat qilish mafkuraviy gʻoyalar kurashi avj olayotgan davrda yosh avlodlarni ushbu yod gʻoyalar oqimidan saqlash va ongidagi boʻshliqni vayronkor gʻoyalar toʻldirmasdan oʻzining milliyligi bilan faxrlanish gʻururi va ota bobolarimiz muqaddas qadriyatlarini asrab avaylashlari va hurmat qilish fazilatlarini shakllantirishimiz kerak.

Tadqiqotning tahlili va natijalari. Bugungi kunda fan va texnologiya ildamlab ketayotgan bir davda talabalarda milliy iftixor tuygʻusini rivojlangan va ongida sindirish ijtimoiy pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri sifatida qaralmoqda. Bu jarayon shu bilan birgalikda ijtimoiy hodisa sifatida bir qator xususiyatlarga ega. Masalan, buyuk ajdodlar tomonidan toʻplangan tajribalarni yosh avlodlar ongiga sindirish, insoniyat tomonidan yaratilgan bilimlarni egallash, inson salomatligi va rivojini taʼminlash, dunyoqarashni tarkib toptirish va boshqalar. Allomalarimizning fikricha tarbiyaning natijasi bu yaxshi komil inson boʻlib kamol topishi unga yetishish esa bu qattiqqoʻllik, masʼuliyatlilik orqali amalga oshirish eng maʼqul yoʻl deb taʼkidlaydi. Tarbiya jarayonining samarasi maqsadning aniq belgilanganligi, faoliyat asosida tashkil etilgan maqsad natijalanganligi va uning mazmunida aks etuvchi koʻrsatkichlar bilan belgilanadi.

Keltirilgan fikirlarga tayangan holda shuni aytiz joizki, talabalarda milliy iftixor tuygʻusini shakllantirish uzoq vaqt talab qiladigan tizimli izchil yondashuvli pedagogik faoliyatli jarayonidir. Ushbu tizimli jarayon orqali barkamol shaxs va malakali

mutaxassisni tarbiyalash borasida ijtimoiy maqsadni amalga oshirish har bir pedagogning eng muhim vazifalaridan biridir.

O'sib kelayotgan yosh avlodga milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishni uzliksiz ta'limning quyi bosqichidan boshlashimiz lozimdir, zero "Yoshlikda olingan bilim toshga chizilgan naqsh" kabidir [2].

Talabalarida milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirish ijtimoiy psixologik jarayondir. Shu aytish joizki, yoshlarda ushbu tuyg'uni shakllantirish ularni Vatan oldidagi burchlarini anlashga va yurt obodligi va xalq farobonligi yo'lida fidokorona mehnat qilishga davat etadi. Shu bilan birgalikda, talabalarda o'zi yashayotgan diyorining tinchlik va xavfsizlikning barqaror bo'lishi yo'lida kurashish, turli millat va elatga mansub kishilar o'rtasidagi o'zaro inoqlikning qaror topishiga o'z ulushini qo'shishga intilish ko'nikmalarining shakllanishi hamda millat vakili sifatida o'z qadr-qimmatini anglab yetishlarini ta'minlaydi.

Talabalarda milliy iftihor tuyg'usini rivojlantirish ijtimoiy pedagogik zarurat shundan iboratki, talabalarni axloqiy negizlarini buzulishiga olib keladigan xatti-harakatlardan, diniy ekstimizim va terrorizim, fundamentalizim, separatizim, shafqatsizlik va zo'ravonlik kabi g'oyalardan himoyalaydi. Shu bilan birgalikda talabalarni vatanparvarlik fuqorolik tuyg'usi bag'rikenglik, qonunlarga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni hurmat ruhida tarbiyalash, ularni yod g'oya va turli oqimlarga qarshi tura oladigan hayotga bo'lgan qattiq ishonch qarashlarga ega qilib voyaga yetkazishga katta o'rin egallaydi.

Ijtimoiylashuv esa shaxs shakllanganlik darajasining yuqori bosqichi hisoblanadi. J.Piajening ta'rifiga ko'ra, ijtimoiylashuv – bu ijtimoiy muhitga moslashuv jarayoni bo'lib, u individning muayyan [rivojlanish darajasiga erishib](#), boshqa insonlar bilan hamkorlik qilish layoqatiga ega bo'lishi bilan belgilanadi. Shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonining mohiyatini o'rganishda M.I.Rojkovning quyidagi mazmunni ifoda etuvchi bu boradagi konsepsiyasi alohida ahamiyatga egadir: ijtimoiy tarkib topishda ijtimoiy amaliyot, ya'ni, individning ijtimoiy munosabatlarning turli sohalariga amaliy kirishishi muhim o'rin tutadi.

Ushbu fikrlarga tayangan holda qayd etish lozimki, oliy ta'lim muassasalari talabalarida milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish uzoq muddatli, tizimli va izchil yondashuvni talab etuvchi pedagogik faoliyat jarayonidir. Bu jarayon barkamol shaxs va malakali mutaxassisni tarbiyalash borasidagi ijtimoiy maqsadni amalga oshirish borasidagi yaxlit jarayonning muhim tarkibiy qismi sanaladi.

“Harakatlar strategiyasi”da O'zbekiston Respublikani rivojlantirish bo'yicha qator yangi muhim vazifalarni belgilab berdi. Shu jumladan, demokratik davlat qurishda yoshlarning faolligi va eng muhimi Vatanga muhabbat va uni hurmat qilish ruhida tarbiyalash, istiqlol g'oyalariga sadoqat, milliy o'zlikni anglash uning taqdirida ishtirok etish, fidoyilik, uni turli xil taxdidlardan himoya qilish vazifalari alohida ta'kidlab o'tilgan.

Shu o'rinda “Milliy ma'naviyatimizga mutloqa begona bo'lgan zararli g'oyalar, tushuncha va qarashlar chegarani buzmasdan, bildirmasdan tabir joiz bo'lsa, “chaqirilmagan mehmon” bo'lib xonadonimizga, jamiyatimizga, eng yamoni, murgak bolalarimizning pokiza qalbi va ongiga kirib kelayotganidan ham ko'z yuma olmaymiz”² degan fikrlar keltirib o'tilgan [1].

Ayniqsa, hozirgi kunda yoshlar tarbiyasida jamoatchilik roli kamayib ketayotgani barchamizga sir emas. Milliyligimzni saqlab qolish uchun eng katta xavf – bu yosh avlodlarimizni milliy iftixor tuyg'usi bilan faxrlanib yodga olishimiz kerak bo'lgan ajdodlarimizni tanimaslik, ilm va irodaning yetarli emasligi milliy va ma'naviy hayotimizda bo'shliq bo'lishiga sabab bo'lmoqda desak to'g'ri bo'ladi.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, yetuk barkamol insonni tarbiyalashda talabalarga bir necha omillar ta'sir qiladi (1-jadval). Jumladan:

1-jadval

Subyektiv omillar:

Atrofda sog'lom muhitni shakllanganishi va shaxs ongida o'zligini anlashga ko'maklashuvchi g'oyalar muhim o'rin egallaydi

Insoniy munosabatlarga alohida e'tibor qaratilishi

² Ш.Мирзиёев. Янги Ўзбекистон стратегияси Тошкент –2021 Б–268

Ajdodlarimizdan qolgan urf odatlarimizni qayta tiklash, ularni boyitish yo'lida muayyan harakatlarning tashkil etilishi

Milliy madaniy va umuminsoniy qadriyatlarning o'zora bir biriga bog'liqligiga erishish

Talabalarda milliy iftixor tuyg'usini [shakllantirishda oilaning o'rni](#)

Atarofdagi ijtimoiy munosabatlarda insonparvarlik, vatanga muhabbat va demokratik g'oyalarning aks etish

Hozirgi zamon milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligiga erishish

Shaxs ongini shakllantirishga oid umumbashariy tajribalarni o'rganish va ulardan foydalanish

Yoshlar ishtirokida olib borilayotgan barcha tadbirlarda istak va xohishlarini inobatga olish, xohishiga qarama-qarshi bo'lgan majburlovlardan voz kechish

Talabalarda milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishda ushbu tuyg'uga ega bo'lgan mustahkam e'tiqodli, hayotiy tajribaga ega, suhondon va o'zgaga ibrat bo'la oladigan pedagoglarga ehtiyojining yuzaga kelganligi

Talabalarda milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishning hozirgi zamonga mos mukammal tizimi (zamonaviy, shakl, metod va vositalari)ning yaratilganligi

Talabalarida milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish andozasining yaratilganligi va hokazolar

Ushbu omillar yosh avlodni milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishda ijtimoiy muhit va uning mazmuni o'ziga xos ahamiyatga ega. Binobarin, talabalar mikro va makro muhitda jamoaning maqsad va [vazifalarini amalga oshirishga](#), munosabatlarning muhim tomonlariga jalb etilishi va unga ma'naviy qadriyatlar yuzasidan puxta bilim olish, ijodiy faollik va tashabbuskorlik ko'rsatish, ma'naviy rivojlanish uchun keng imkoniyat yaratiladi; [uchinchidan](#), milliy g'urur asosida mustaqil hayotga tayyorlanadi, o'zining tajribasi va ma'naviy faoliyatini takomillashtiradi³.

³ D.K.Isbayeva. Talabalarda milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishning pedagogik asoslari. – Buxora davlat universiteti, 2021.

Subyektiv omillar bilan bir qatorda yosh avlodning ongini muhim ta'sir ko'rsatdigan omillar ham mavjud bular obyektiv omillardir ular quydagilar (2-jadval):

2-jadval

Obyektiv omillar

Talabalar ruhiyatiga sindiruvchi milliy iftixor tuyg'usi aks etirilgan ma'naviy ma'rifiy ishlarning keng ko'lamda tashkl etilishi

Zamonaviy ilm-fan, texnika, texnologiya va madaniyat-milliy yutuqlariga asoslangan moddiy bazaning mavjudligi

Milliy iftixor tuyg'usini shakllantiruvchi g'oyalarga boy etilgan singdirilgan o'quv manbalari (o'quv dasturi, qo'llanma, darslik, didaktik materiallar hamda ko'rgazmali qurollar)ning yaratilganligi

O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.Karimov nutqida shunday ta'kidlagan edi: milliy iftixor g'oyasi xalqimizning azaliy an'analari, urf-odatlar, tili, qalbi va ma'naviyatiga tayanib, ongu shuurimizda ertangi kunga ishonch, mehr-oqibat, vijdonlilik, sabr-toqat, adolat va ma'rifat sari intilish tuyg'ularini singdirishi;

Shu bilan birga, umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan bu g'oya xalqimizda jahon hamjamiyatining rivojlangan davlatlari qatoridan teng huquqli ravishda munosib o'rin egallashga doimiy intilishni shakllantirishi kerak⁴.

Xulosa. Vatanimizning bugungi kunda jahon ta'lim maydoniga chiqishda, yangi yuzaga kelayotgan ta'lim sharoitlari, demakratlashish jarayonlari, ijtimoiy dinamik o'zgarishlar ta'lim sohasini chetlab o'tmasligi aniq. Bu yerda yuqori darajadagi professional malaka talablari, jahon ta'lim standartlariga muvofiqligi

⁴ Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти И.Каримов 1993-йил 7-майда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг XII сессиясида сўзлаган нутқидан

asosida milliy madaniy yutuqlarimizni hisobga olgan holda talabalarga ta'lim tarbiya jarayonlarini amalga oshirish eng maqbul yo'llardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Д.И.Рўзиева. Олий таълим муассасалари талабаларида миллий ифтихор туйғусини шакллантиришнинг илмий-педагогик асослари” диссертация. – Тошкент, 2007.
2. D.K.Isbayeva. Talabalarda milliy iftixor tuygʻusini shakllantirishning pedagogik asoslari. – Buxora davlat universiteti, 2021

